

บทที่ 2

สิ่งสัมบูรณ์ ของเฮเกิล

“To judge a thing that has substance and solid worth is quite easy,
to comprehend it is much harder,
and to blend judgment and comprehension in a definitive description is the hardest thing of all.”

G.W.F Hegel, *Phenomenology of Spirit*, p. 3

2.1 ชีวิตประวัติและพัฒนาการเชิงภูมิปัญญา¹

จอร์จ วิลเฮล์ม ฟรีดริช เฮเกิล (George Wilhelm Friedrich Hegel) เกิดวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1770 ที่เมืองสตุตต์การ์ต แคว้นเวิร์ตเทนแบร์ก (Duchy of Württemberg) ประเทศเยอรมัน ในครอบครัวข้าราชการระดับสูงที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ เฮเกิลเป็นพี่คนโตในพี่น้องจำนวน 6 คน ของ มาเรีย แมกดาลена ลูอิซ่า เฮเกิล (Maria Magdalena Louisa Hegel) กับ จอร์จ ลูควิก เฮเกิล (Georg Ludwig Hegel) ในวัยเด็กเขามักเจ็บป่วยเสมอ เมื่ออายุได้ 6 ขวบ เฮเกิลป่วยเป็นไข้ทรพิษอย่างหนักจนเกือบเอาชีวิตไม่รอด และตอนอายุ 11 ตัวเขารอดชีวิตจากไข้ที่คร่าชีวิตแม่และน้องที่เป็นเด็กทารกอีก 3 คน (กันยายน ปี 1781) น้องชาย จอร์จ ลูควิก (Georg Ludwig) (1776 -1812) เสียชีวิตระหว่างร่วมรบในสงคราม นโปเลียนบูร์กเซีย

ช่วงชีวิตของสามารถแบ่งได้ 9 ช่วง ตามเมืองที่อาศัย และมีอาชีพทางวิชาการ ดังนี้

1. สตุตต์การ์ต (Stuttgart) (สิงหาคม 1770 – กันยายน 1788)
2. ทูบิงเงิน (Tübingen) (ตุลาคม 1788-ตุลาคม 1793)
3. เบิร์น (Bern) (ตุลาคม 1793-ธันวาคม 1796)

¹ ผู้วิจัยย่อจาก สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ในงาน *เฮเกิล: ชีวิตประวัติย่อ และเฮเกิลในโลกภาษาอังกฤษ* ดู (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล 2557: 1-16) เป็นชีวประวัติอย่างย่อที่กระชับและครอบคลุม ตามรูปแบบของ Frederick C. Beiser ในงานเรื่อง *Hegel* ดู (Beiser 2005: 7-14) นอกจากนี้ชีวประวัติเฮเกิลที่สมบูรณ์จำนวน 800 หน้า สามารถศึกษาได้ในงานเรื่อง *Hegel: A Biography* ของ Terry Pinkard ดู (Pinkard 2000)

4. แฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurt)	(มกราคม 1797-มกราคม 1801)
5. เยนา (Jena)	(มกราคม 1801-มีนาคม 1807)
6. แบบเบอริก (Bamberg)	(มีนาคม 1807-พฤศจิกายน 1808)
7. นูเรมเบิร์ก (Nuremberg)	(พฤศจิกายน 1808-ตุลาคม 1816)
8. ไฮเดลเบิร์ก (Heidelberg)	(ตุลาคม 1816-ตุลาคม 1818)
9. เบอร์ลิน (Berlin)	(ตุลาคม 1818-พฤศจิกายน 1831)

พัฒนาการเชิงภูมิปัญญาของเฮเกิล บรรลุนิติภาวะ² ในงานเรื่อง *ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ* (*Phenomenology of Spirit*) ปี 1807 สามารถแบ่งพัฒนาการออกเป็น ช่วงก่อนเยนา (1770-1801) ช่วงเยนา (1801-1807) และช่วงหลังเยนา (1807-1831) ดังนี้

ช่วงก่อนเยนา (1770-1801)

ในวัยเด็ก เฮเกิลจบการศึกษาโดยมีระดับคะแนนเป็นอันดับ 1 ทุกชั้นปี จากโรงเรียน กุมนาซียม อิลลัสเตร (Gymnasium illustre) ในสตูตต์การ์ต มีแม่เป็นผู้ปูพื้นฐานภาษาละติน ในสมุดบันทึกของน้องสาว คริสติอาน่า (1773-1832) บรรยายไว้ว่า เฮเกิลเป็นเด็กที่ฉลาดและจริงจัง ชอบวิชาฟิสิกส์ พฤษศาสตร์ และกายวิภาคเป็นพิเศษ เฮเกิลตัดสินใจทำ “สารานุกรมส่วนตัว” โดยการคัดลอกเนื้อหาความรู้วิชาต่างๆที่เขาได้อ่านลงในสมุดบันทึก เพื่อจัดจำแนกแยกแยะตามแบบวิทยาศาสตร์มาตั้งแต่เด็ก

ในปี 1789 เขาได้ทุนเข้าเรียนฟรีที่วิทยาลัยเทววิทยา ทูบิงเงิน สตึฟท์ (Tübingen Stift) ณ ที่นี้ เขามีเพื่อนสนิท 2 คน คือ ฟรีดริช เฮลเดอร์ลิน (Friedrich Hölderlin 1770-1843) และ ฟรีดริช วิลเฮล์ม โยเซฟ เชลลิ่ง (Friedrich Wilhelm Joseph Schelling 1775-1854) ด้วยบรรยากาศทางเมืองของ เหตุการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศส (1789-1799) ส่งผลต่ออุดมการณ์ทางการเมืองของเฮเกิลและ

² ผู้วิจัยอิงตามบทความชื่อ “Hegel’s intellectual Development to 1807” ของ H.S. Harris คู (Beiser 2006: 25-45) เฮนรี แฮร์ริส (Henry Siltan Harris หรือ H.S. Harris 1926-2007) เป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเฮเกิล เขาผลิตงานที่รวบรวมพัฒนาการความคิดเฮเกิลอย่างละเอียด 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนเยนา อันเป็นรากฐานแนวคิดเรื่องศาสนาและความรัก ในงาน *Hegel’s Development: Toward the Sunlight 1770-1801* คู (Harris 1972) และ ช่วงเยนา ที่เฮเกิลพัฒนาระบบปรากฏการณ์วิทยาขึ้นมาจากการแสดงจุดยืนที่แตกต่างกับระบบปรัชญาของเชลลิ่งในงานเรื่อง *Hegel’s Development: Night Thought (Jena 1801-1806)* คู (Harris 1983)

มิตรสหายอย่างกระตือรือร้น เฮเกลจึงมีกิจวัตรประจำปีคือการดื่มเฉลิมฉลองให้กับเสรีภาพในวันบาสตีลล์ทุกปี (Bastille Day) มีเรื่องเล่าว่า ในเช้าวันหนึ่งของปี 1790 ทั้งเหล่า ผู้รักชาติทั้งสามพากันไปปลูก “ต้นไม้แห่งเสรีภาพ” เพื่อแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ถึงการสนับสนุนการปฏิวัติ

ในช่วงนี้เฮเกลได้อ่านงานของนักปรัชญาหลายคน เช่น ค้านท์ รุสโซ เลสซิ่ง (Lessing) ยาโคบี (Jacobi) และลงลึกไปในงานของยุคคลาสสิกอย่างเพลโต โซโฟเคลส (Sophocles) และ อริสโตเติล เขาสนใจประเด็นการปรองดอง (reconciliation) แนวคิดทางศาสนาเพื่อความประสานกลมกลืน (harmony) ในวัฒนธรรมและสังคม ในงานเขียน *Tübingen Fragment* เฮเกลพัฒนาแนวคิดความรักและศาสนา กล่าวคือ “ความรักคือมูลฐานของปฏิธานนิยม” ที่ไม่ได้มีความหมายเพียงแค่ ความรักตัวเอง (self-love) แต่ยังรวมถึง การยอมรับคำมั่นสัญญาที่จะสูญเสียตัวเองไปในความรักที่มีต่อผู้อื่นด้วย (a commitment that loses itself in the “other”) ความรักจึงเป็น ความรู้สึกทั้งหมด ที่มีอิทธิพลโดยรวมอยู่ในเหตุผล แม้ว่า เหตุผล จะเป็นหลักการสำคัญของคำสั่ง แต่ศาสนาก็เป็นหลักการแห่งการโน้มน้าว (persuasion) เช่นกัน กฎสากล “ความรักในการศรัทธา และการให้อภัย” อยู่เหนือ กฎเหล็กที่เป็นศีลธรรมที่เคร่งครัด และ โซตรวนจิตวิญญาณของหลักการปฏิธานนิยม ดังนั้นเขาจึงแต่งคำสอนที่ว่า “จงรักศรัทธาของคุณ” ขึ้นใหม่ว่า “ถึงแม้คุณจะไม่สามารถรักศรัทธาของคุณได้ อย่างน้อยที่สุด ขอให้คุณจงเคารพในความเป็นมนุษย์ของพวกเขา” แม้ว่าศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดของเขามาก อย่างไรก็ตาม ด้วยการตัดสินใจอย่างแน่วแน่ ในที่สุดเขาหันหลังให้กับวิถีชีวิตแบบบาทหลวง และ เลือกรูปแบบนักปรัชญา

หลังจากจบการศึกษา เขาได้งานเป็นครูสอนพิเศษที่เบียร์น สวิตเซอร์แลนด์ ในปี 1793 ช่วงนี้เขาได้อ่านมาก เขียนมาก โดยเฉพาะงานปรัชญาของสปิโนซา งานเศรษฐกิจและการเมืองของเจมส์ สจ๊วต, อดัม สมิท รวมไปถึงความรู้ทางระบบการเงินของรัฐ ต่อมาด้วยความช่วยเหลือของเฮลเดอรินที่หางานสอนพิเศษให้ จึงย้ายมาที่ แฟรงค์เฟิร์ต ที่นี่ เขาพัฒนาระบบปรัชญา “ระบบแฟรงค์เฟิร์ต” ที่ได้รับอิทธิพลจากหลักการแบบ โรแมนติกของเฮลเดอริน เรียกว่า ปรัชญาอัตลักษณ์ (philosophy of identity) ที่ค้นหา สิ่งจริงแท้ที่จำเป็น ที่มีมาก่อนความเป็นไปได้ใดๆ เป็นการดำรงอยู่ (being) ของเอกภาพดั้งเดิมแบบ อัตวิสัยและวัตถุวิสัย (the original unity of subject and object) โดยวิธีการเข้าถึงความจริงแบบนี้ กลุ่ม โรแมนติกอ้างว่าเป็นไปได้โดยวิธีอหัมตัญญาณ (intuition) ที่เกิดขึ้นในความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของบทกวี และงานศิลปะ

เฮเกลสนใจประเด็น “ศาสนาแห่งเสรีภาพ” มีอัตลักษณ์แบบเต็มเต็ม (plerosis/ fulfillment) ในแนวคิดการปรองดองที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลาย (เช่น ความเชื่อในไบเบิลแบบยูดาเยน, กรีกยุคคลาสสิก, เยอรมันยุคกลาง, อังกฤษสมัยใหม่, ฝรั่งเศส, อิตาลี เป็นต้น) โดยเฉพาะอัตลักษณ์ของ พระเยซู ที่สะท้อนภาพตัวแทนของศรัทธา และมีความเป็นเอกภาพกับพระเจ้าอย่างสมบูรณ์

เฮเกิลพัฒนางานเรื่อง *Spirit of Christianity* โดยเริ่มวางรากฐานแนวคิด “Spirit/ Geist” หรือจิตวิญญาณ ที่มีกระบวนการแบบวิภาษวิธี (dialectic)³ แบบ “Aufhebung/Aufheben/sublate”⁴ หรือทำลายบางส่วนและเก็บรักษาบางส่วน เพื่ออธิบายการปรองดองความคิดแบบอนันต์ (infinite) ให้ประสานกลมกลืนกับ ความแตกต่าง/ ความแตกแยก/ ไม่ลงรอย (division) อันเป็นความคิดแบบจำกัด (finite)

ช่วงเยนา (1801-1807)

ในปี 1799 พ่อของเฮเกิลเสียชีวิตลง และทิ้งมรดกไว้จำนวนหนึ่ง เขาได้รับการช่วยเหลือจาก เชลลิ่งที่กำลังเป็นดาวรุ่งแห่งวงการวิชาการที่มีตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์สมทบในวัยเพียง 23 ปี ของมหาวิทยาลัยเยนา เฮเกิลจึงได้งานสอนในเดือนมกราคม 1801 ตำแหน่ง ผู้บรรยาย (Privatdozent) ที่ไม่มีเงินเดือนประจำ แต่มีรายได้ขึ้นอยู่กับนักศึกษาที่สมัครเข้าฟัง โดยตลอด 6 ปี เฮเกิลก็ยังไม่ได้รับบรรจุเป็นศาสตราจารย์ ช่วงเวลานี้นับว่าชีวิตของเขาค่อนข้างดี และห่างไกลจากความลำบาก

ที่นี่ เฮเกิล เริ่มพัฒนา “ระบบเยนา” และถกเถียงแนวคิดเรื่อง สิ่งสัมบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญ ในปี 1801 งานเรื่อง *The Difference Between Fichte's and Schelling's System of Philosophy* เขาให้ความสำคัญในทางปรัชญาธรรมชาติ ไปพร้อมๆกับ ปรัชญาเกี่ยวกับจิต เขาเสนอว่าระบบปรัชญาของเชลลิ่ง (วัตถุวิสัยสัมบูรณ์ที่มีฐานคิดเรื่องธรรมชาติ (The Absolute Objective : Nature)) เหนือกว่าระบบปรัชญาของฟิเคต์ (Johann Gottlieb Fichte 1762-1814) (จิตวิสัยสัมบูรณ์ที่มีฐานคิดเรื่องศีลธรรม หรือ อัตตาสัมบูรณ์ (The Absolute Subjective : Ego)) และในปี 1802-1803 งานเรื่อง *Faith and Knowledge* เฮเกิลได้วิจารณ์แนวคิดเรื่องเหตุผลของ ค้านท์ ฟิเคต์ และยาโคบิ ในประเด็น

³ “วิภาษวิธี” มีความหมายว่าการแย้งด้วยเหตุผล ตามศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิต ในบทสนทนา *เพลรัส* เพลโตให้คำจำกัดความคำว่า dialectic ว่าเป็นการ (รู้จัก) แยกแยะและรวบรวม (divisions and collections) หรือ “วิพากษ์วิธี” ซึ่งมีความหมายว่าพิจารณาตัดสิน (อู๋ทองโหมวินทะ และ ศุภมิตร เขมาลีลากุล 2558: 11)

⁴ คำว่า Aufheben ซึ่งเป็นคำที่เฮเกิลใช้เสนอความคิดของเขาอย่างสำคัญและมีชื่อเสียงมาก มิลเลอร์ ผู้แปล *ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ* จากต้นฉบับเยอรมัน แปลเป็นคำอังกฤษหลายคำอย่างเช่น “supersession”, “do away with”, “canceled”, “nullify”, “set aside”, “lost”, “not self-subsistent”, “subordinated”, “put aside”, “stripped”, “put an end to” และ “suspended” (สมศักดิ์ เจริญธีรสกุล 2557: 29-30) ปัจจุบันมีฉบับแปลออนไลน์ที่สมบูรณ์กว่าของ Terry Pinkard (update 10-30-2013) ใน <http://terrypinkard.weebly.com/phenomenology-of-spirit-page.html>

แนวคิด อัจฉมติกญาณผู้รู้ (intellectual intuition)⁵ เพื่อสนับสนุนแนวคิดความรู้ในตัวเอง (Self-knowledge) แบบองค์รวม (the whole) ที่มีอัตลักษณ์แบบ เอกภาพของเอกภาพและความไม่เป็นเอกภาพ (identity of identity and non-identity/ different or union of union and non-union)

อย่างไรก็ตามในภายหลังที่เชลลิ่งออกจากเยนาในปี 1804 เขากลับมาให้ความสนใจกับปรัชญาของฟิคเตอ์อีกครั้ง ซึ่งในที่สุดนำไปสู่ การพัฒนาแนวคิดทางปรัชญาเรื่อง การรู้สัมบูรณ์ (The Absolute Knowing) บนจุดยืนของศาสตร์ของประสบการณ์ของพิชาน (Science of experience of consciousness) หรือ “ระบบปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ”⁶ ที่เสร็จสมบูรณ์ในปี 1806

ต้นปี 1807 งาน *ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ* ได้รับการตีพิมพ์ในเวลาเดียวกับที่ หลุยส์ เจ้าของบ้านเช่าและเป็นแม่บ้านคูแลบ้านของเฮเกล ให้กำเนิดลูกชายนอกสมรส ชื่อ ลุดวิก ฟิชเชอร์ (Ludwig Fischer) ช่วงเวลานี้คือภาวะที่สิ้นหวัง เฮเกลไม่มีเงินและไม่มียาได้ประจำจากงานที่ทำ (Terry Pinkard 2000: 230)

ช่วงหลังเยนา (1807-1831)

อย่างไรก็ตาม เขาย้ายไปที่แบมเบอร์กในแคว้นบาวาเรียเพื่อทำงานเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ที่มีทั้งเงินเดือนและสถานะทางสังคม นับแต่นั้นมา ชีวิตความเป็นอยู่ของเฮเกลเริ่มดีขึ้น ในปี 1808 ย้ายไปเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยม เมืองนูเรมเบิร์ก ที่นี่เขาได้แต่งงานกับ มารีวอน ทูเชอร์ (Marie Helena Susanna von Tucher 1791–1855) ลูกสาวของผู้ดีในเมือง ที่มีอายุเพียง

⁵ ฟิคเตอ์พัฒนาแนวคิดนี้ขึ้นมาแทนที่แนวคิดของคานท์ ชื่อ แม่แบบอัจฉมติกญาณ (intellectus archetypes) ที่ เป็นความตระหนักเข้าใจ (understanding) เชิงอรรถภาพ ที่เกิดจากเงื่อนไขที่เป็นไปได้ของความรู้เชิงสังเคราะห์ก่อน ประสบการณ์ รายละเอียดเพิ่มเติมใน Beiser (1999: 13) เชลลิ่งตระหนักว่าธรรมชาตินั้นเป็นภาวะที่มีมาแต่กำเนิด โดยให้เหตุผลว่า สิ่งที่เรามองเห็นอยู่นี้เป็นเพียงภาวะแห่งวิวัฒนาการของธรรมชาติเท่านั้น ภาวะแห่งธรรมชาติ เป็นวรรณกรรมอันยิ่งใหญ่ที่เราจะอาศัยศิลปะเป็นสื่อเข้าถึง ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่เท่านั้นจะสร้างศิลปกรรม ราวกับว่า ธรรมชาติเป็นผู้สร้าง เขาต้องรู้ภาวะแห่งอิสรภาพ และค้นหาภาวะแห่งความประสานกลมกลืน เป็นสหชาติญาณ ทางสุนทรียศาสตร์ หรือ อัจฉมติกญาณผู้รู้ อ่านใน บุนนีย์ นิลเกษ (2537: 33)

⁶ มีเรื่องเล่าว่า ในเหตุการณ์ การรบที่เยนา (Battle of Jena) ที่กองทัพโปเลียนเข้ารบและเอาชนะกองทัพปรัสเซีย ในตอนกลางวันของวันนั้น นโปเลียนเองได้ขี่ม้าเข้ามาสำรวจกำลังพลและชัยภูมิในเมือง เฮเกลออกไปยืนดูและ รู้สึกประทับใจในภาพนโปเลียนที่ได้เห็นมาก เขาบรรยายถึงนโปเลียนในจดหมายถึงเพื่อนว่าเป็น “จิตวิญญาณ โลก” (World-Soul) เฮเกลต้องให้คนส่งสารนำต้นฉบับส่วนสุดท้ายโดยขี่ม้าฝ่าแนวทหารฝรั่งเศสที่รายล้อมเพื่อไป ส่งผู้พิมพ์ในเมือง แบมเบอร์ก (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล 2557: 10)

18 ปี ที่นี้เขาได้พิมพ์งาน *Science of Logic* ที่แบ่งออก 3 เล่ม เล่มแรกในปี 1812 เล่มที่สองในปี 1813 และเล่มที่สามในปี 1816 ส่งผลให้เขาได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยไฮเดลเบิร์กในเดือนตุลาคม และเริ่มบรรยายในหัวข้อสุนทรียศาสตร์ พร้อมกับ ตีพิมพ์งาน *Encyclopedia of the Philosophical Sciences in Basic Outline* ในปี 1817 เป็นหนังสือที่มี “ระบบสารานุกรม” แบ่งเป็น 3 ภาค คือ ตรรกศาสตร์, ปรัชญาธรรมชาติ, ปรัชญาจิตวิญญาณ (Logic, Philosophy of Nature, Philosophy of Spirit)

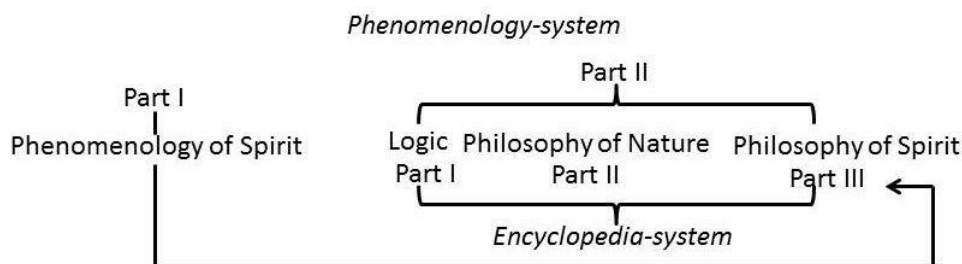
ในเดือนธันวาคม 1817 เสนาบดีศึกษาธิการแห่งปรัสเซีย คาร์ล อัลเตนสตรีน (Karl Altenstein) ได้ให้เฮเกลดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ทางปรัชญาแห่งมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน จากนั้นเขาได้ตีพิมพ์งาน *Element of the Philosophy of Right* ในปี 1821 ณ จุดนี้ เขาได้บรรลุทั้งชื่อเสียงและอิทธิพลทางความคิด แม้มีเรื่องเล่าว่าเขาเป็นผู้บรรยายที่แย่มาก การพูดซ้ำตะกุกตะกักแบบติดอ่าง คำพูดมักจะถูกขัดจังหวะด้วยเสียงไอ แต่เฮเกลก็สามารถสะกดเหล่านักศึกษาในห้องบรรยายได้อย่างน่าอัศจรรย์

ในปี 1831 เบอร์ลินมีการระบาดของอหิวาตกโรค เขาย้ายออกจากเมืองไปในช่วงฤดูร้อน และกลับมาบรรยายในเดือนพฤศจิกายน หลังจากนั้นไม่นาน เขาติดเชื้ออหิวาต์ และเสียชีวิตลงในวันถัดมาที่ 14 พฤศจิกายนอย่างสงบ ร่างของเขาถูกฝังไว้ข้างหลุมศพของ ฟิคเต้ ตามความปรารถนาของเขา (น้องสาว คริสตินาเนอ หลังจากทราบข่าวการตายของเฮเกล เริ่มเขียนบันทึกความทรงจำบรรยายถึงความสุขในวัยเด็ก ถึงพี่ชายที่เธอรัก แล้วส่งบันทึกเล่มนี้ให้แก่ภรรยาของเฮเกล หลังจากนั้นไม่นานเธอเสียชีวิต โดยการฆ่าตัวตาย)

เฮเกลมีระบบปรัชญา 2 ระบบใหญ่ๆ ระบบแรกพัฒนา ก่อนปี 1807 เรียกระบบนี้ว่า ระบบปรากฏการณ์วิทยา (Part I - Phenomenology-system) และระบบที่สมบูรณ์กว่าในภายหลัง เรียกว่า ระบบสารานุกรม (Part II - Encyclopedia-system) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเนื้อหาของทั้งสองระบบนั้นจะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ⁷ แต่โดยภาพรวมแล้ว รูปแบบมีองค์ประกอบเหมือนกัน คือ ตรรกศาสตร์ (Part I - Logic), ปรัชญาธรรมชาติ (Part II - Philosophy of Nature) และ ปรัชญาจิตวิญญาณ (Part III - Philosophy of Spirit) ซึ่งเป็นเนื้อหาของบางส่วนของ *ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ* นอกจากนี้ ยังแบ่งระบบปรัชญา ที่พัฒนามาก่อนปี 1807 ได้อีก 2 ระบบย่อย เรียกว่า

⁷ ด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ระบบระบบปรากฏการณ์วิทยา พัฒนาขึ้นเพื่อตอบโจทย์ปัญหาของกลุ่มหลังค่านท์ (post-Kantian) ในขณะที่ระบบสารานุกรม พัฒนาขึ้นภายหลัง เพื่อเรียบเรียงรูปแบบและเนื้อหาให้ชัดเจนและง่ายแก่การอ่าน อีกทั้งมีการผนวกระบบแรกบางส่วนเข้าไปใน ส่วนปรัชญาจิตวิญญาณ อย่างไรก็ตาม ระบบแรกยังคงความสมบูรณ์ในตัวมันเอง และซับซ้อนมากกว่าระบบหลัง อ่านรายละเอียด Beiser (1999: 25) และ Hegel (2007: 18)

ระบบแฟรงค์เฟิร์ต (Frankfurt-system 1797-1801) และ ระบบเยนา (Jena-system 1801-1807)
(Heidegger 1988: 7-8)

ภาพที่ 2.1 ระบบปรากฏการณ์วิทยาของเฮเกิล⁸ Heidegger (1988: 7)

สรุปลำดับพัฒนาการของระบบปรัชญาทั้งหมด มีดังนี้

ระบบแฟรงค์เฟิร์ต > ระบบเยนา > ระบบปรากฏการณ์วิทยา > ระบบสารานุกรม

⁸ มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger 1889-1976) วิเคราะห์งาน ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ ไว้อย่างละเอียด โดยเฉพาะ 2 บทแรก เรื่อง พิชาน และ อัดพิชาน ซึ่งภาพรวม เขาปฏิเสธความเป็นวิทยาศาสตร์ในงานปรัชญาของเฮเกิล อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน Heidegger (1988) นอกจากนี้ ไฮเดกเกอร์มีงานวิเคราะห์ที่เป็นประโยชน์มากต่อผู้สนใจแนวคิดเฮเกิล อย่างน้อย 2 เล่ม ได้แก่ *Schelling's treatise on the essence of human freedom* คูใน Heidegger (1985: 104) เราจะเห็นอิทธิพลของเฮลลิ่งที่มีต่อไฮเดกเกอร์ในประเด็น อภิปรัชญาของความชั่วร้ายที่เป็นโครงสร้างของระบบแนวคิดเรื่องเสรีภาพ ที่เป็นสาระสำคัญของแนวคิดเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ของเฮลลิ่ง และ *Elucidations of Holderlin's Poetry* คูใน Heidegger (2000) ซึ่ง ฟรีดริช เฮลเดอริน คือนักกวี และเพื่อนสนิทของเฮเกิล ที่แวดวงวิชาการปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า บทกวี และงานวิจารณ์ปรัชญาของฟิคเต้ มีอิทธิพลต่อระบบปรัชญาเฮเกิลมากที่สุดในช่วงพัฒนาระบบ ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ (ชี้แจงให้ข้อสังเกตว่า เฮเกิล ได้สืบทอดการบรรยายวิธีปรากฏการณ์วิทยา จากวิธีการของ เฮลเดอริน เรียกว่า “eccentric path” ในงาน Hyperion คูใน Žižek (2012: 14))

2.2 ระหว่างค้ำกับเฮเกล⁹

แนวคิดเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ มีพัฒนาการสำคัญมาจากรากฐานปรัชญาของค้ำท์ ในงานปรัชญาไตรภาค ได้แก่ *Critique of Pure Reason* (1781, พิมพ์ครั้งที่สอง 1787), *Critique of Practical Reason* (1788) และ *Critique of Judgment* (1790) โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่เป็นลำดับพัฒนาการ ได้ดังนี้

ในงาน *Critique of Pure Reason* ค้ำท์ ได้ค้นพบ โลกในตัวเอง, สิ่งในตัวเอง (noumena, things-in-themselves) ที่มีโครงสร้างเรียกว่า อุดรภาวะ (Transcendent) อันเป็นผลจากเงื่อนไขความเป็นไปได้ของความรู้ (condition of possibility of knowledge) เรียกว่า การตัดสินเชิงสังเคราะห์ก่อนประสบการณ์ (synthetic a priori judgments) การค้นพบนี้นับเป็นการค้นพบครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ทางความคิดของปรัชญา ที่คลี่คลายปัญหาเชิงญาณวิทยาที่ได้แย้งกันมานานระหว่างนักคิดเหตุผลนิยมสุดโต่งนำโดยไคมันซ์กับประสบการณ์นิยมสุดโต่งนำโดยฮูม

โดยนำเสนอโครงสร้างเชิงทฤษฎี/ เก่งความจริง (speculative structure)¹⁰ ของเหตุผลบริสุทธิ์ ว่า ความจริงสูงสุดเป็น สิ่งในตัวเอง ดำรงอยู่แยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง ความจริงระดับปรากฏการณ์ เรามีความรู้ของสิ่งที่ปรากฏต่อการรับรู้ของเรา (appearance) อันเกิดจากเงื่อนไขของความรู้เชิงสังเคราะห์ก่อนประสบการณ์ ดังนั้นเราจึงไม่สามารถรับรู้ความจริงสูงสุด โดยใช้วิธีการเดียวกันกับการรู้ความจริงระดับปรากฏการณ์ได้

ความจริงทั้งสองถูกแยกออกจากกันชัดเจน และอิงอาศัยกัน ในลักษณะที่เป็น ช่องว่างของความรู้ ที่ไม่สามารถปรองดองกันได้ กล่าวคือ โครงสร้างเชิงทฤษฎีนี้ทำให้เกิดเส้นแบ่งขอบเขตที่ตายตัว (strict limit) ระหว่างอุดมคติและโลกแห่งความเป็นจริง เป็นความขัดแย้งที่ไม่ลงรอยกันระหว่าง ความเป็นเอกภาพกับความหลากหลาย/ ภาวะวิวิธพันธุ์ (heterogeneous)

⁹ คำว่า “ระหว่างค้ำกับเฮเกล” ถูกนำมาตั้งเป็นชื่อหนังสือ ของ เฮนริช (Dieter Henrich 1927-) ซึ่งเป็นการบันทึกการบรรยายที่ฮาร์วาร์ดของเขาตั้งแต่ปี 1973 งานของเขามีอิทธิพลส่งผลสะท้อนต่อนักปรัชญาที่มีบทบาทในการฟื้นฟูค้ำท์และ German Idealism (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล 2557: 34) เขารวบรวมข้อเท็จจริง ในประเด็นที่สำคัญของค้ำท์ คือ “ให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นรองเสรีภาพ” (subordinate everything to freedom) โดยลำดับเนื้อหาในประเด็นนี้อย่างละเอียด มีการยกข้อเท็จจริงขึ้นมากถกเถียง และหักล้าง โดยกลุ่มนักปรัชญาร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฟิคเต้ ที่เขานับเป็นผู้สืบทอด (true successor) ของค้ำท์อย่างแท้จริง ที่มีความตั้งใจที่จะยกระดับปรัชญาให้ทัดเทียมวิทยาศาสตร์ ดังนั้นงานของฟิคเต้ในช่วงต้น จึงมีอิทธิพลต่อเฮเกลเป็นอย่างมาก อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน Henrich (2008)

¹⁰ Speculation มาจากภาษาเยอรมันคือ Spekulativen มีรากศัพท์จากภาษาละติน คำว่า Speculare ที่เป็น คำเหมือนของ คำกริยาในภาษาละตินคือ intuit, intuit (Beiser 1980: 345)

ต่อมาในงาน *Critique of Practical Reason* คำนึงนำความรู้เชิงทฤษฎีในงานภาคแรก มาประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ โดยสร้างระบบการคัดกรองของปทัรรณะ (categories) ในโครงสร้างอัตพิชาน (self-consciousness) อันเป็นสิ่งเด็ดขาด (imperative) ที่เป็น คติพจน์ (maxim) ของหลักปฏิบัติในเชิงศีลธรรม เรียกว่า “ควรจะ” (ought to) ที่ไม่สามารถปรองดองความขัดแย้งระหว่างกฎกับหลักการเรื่อง วิญญูณ, โลก, พระเจ้า เรียกว่า ความขัดแย้งที่ไม่สามารถลงรอยได้ (antinomy) ปัญหาดังกล่าวเปรียบเสมือน ปมกอร์เดียน (Gordian Knot)¹¹ ของแนวคิดเรื่องเสรีภาพ (freedom) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่สุด (keystone) อันเป็นรากฐานในตัวเอง (ground itself) ที่กำหนดเงื่อนไขการสถาปนาปัจเจกชนสมัยใหม่ (modern subjectivity) ในแนวคิดเรื่อง ความมีเอกราช/ อัตตาคณัติ (autonomy)

สุดท้าย คำนึงพยายามปิดช่องว่างของความรู้เชิงทฤษฎีและความรู้เชิงปฏิบัติ ในงาน *Critique of Judgment* ด้วยแนวคิดเรื่อง จินตภาพเชิงผลิต (productive imagination) โดยเสนอ มโนทัศน์ซัพไลม์/ เป็นเลิศ (Sublime)¹² ที่เปรียบเสมือนเส้นขอบฟ้า (horizon) ของสุนทรียศาสตร์ อันเป็นความงามที่มีสมรรถภาพ (faculty) แยกตัวออกจากความรู้และความดี ด้วยหลักการแบบ อุดรภาพทำให้ค้ำที่แบ่งแยก ความงามในขอบเขตของสุนทรียศาสตร์อย่างชัดเจนอย่างสิ้นเชิง ณ จุดนี้เองที่เฮเกิลวิจารณ์เงื่อนไขเชิงสุนทรียศาสตร์¹³ ขึ้นเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ยึดโยงความรู้เชิงทฤษฎีและความรู้เชิงปฏิบัติให้ประสานกลมกลืนกัน (Hegel 1977: 87) ตัวมโนทัศน์ของแนวคิดเรื่องความงาม คือ ความจริงสูงสุดและเป็นหนึ่งเดียว ที่กลายมาเป็นมโนทัศน์จิตวิญญูณ โดยสิ่งที่น่าสนใจที่สุด คือ มันเป็นจุดที่ค้ำที่อยู่เหนือตัวเอง¹⁴ (Hegel 2008: 59)

¹¹ ปมกอร์เดียน ปมเงื่อนที่ อเล็กซานเดอร์มหาราช ลองแก้แต่ก็แก้เชือกไม่ได้ จึงคว่ำดาบมาฟันเชือกขาดออกเป็นสองท่อนทันที กลายมาเป็นสำนวนภาษาอังกฤษ ที่หมายถึง การแก้ปัญหายุ่งยากแบบลับไวว่า “Cutting the Gordian knot” <http://th.wikipedia.org>, 8 พฤษภาคม 2558

¹² แนวคิด จิตวิญญูณ ใน *ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญูณ* ทั้งหมด มีแกนกลางอยู่ในประเด็นเรื่องซัพไลม์ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระเจ้า (divine) และรับรู้ได้ในเชิงสุนทรียศาสตร์ ที่เฮเกิลพัฒนาจากค้ำที่ Faculty ของ Sublime คือ เหตุผล (Reason) กับ จินตนาการ (imagination) ดังนั้น “ความแตกต่าง” ของ “Beauty” กับ “Sublime” ระหว่างค้ำที่กับเฮเกิล ทำให้เกิดความแตกต่างของวิธีการแบบ Reflexive กับ Speculative อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยไม่มีพื้นฐานมาก่อนและไม่สามารถอธิบายได้ ดังนั้น แนะนำให้ฟังเทปบรรยายประเด็นสุนทรียศาสตร์ของค้ำที่และเฮเกิล ของ เกษม เพ็ญพินันท์ <https://www.gotoknow.org/posts/592980> สืบค้น 31 ตุลาคม 2558

¹³ คูประเด็นของ เงื่อนไขเชิงสุนทรียศาสตร์ ในแนวคิดเชิงสังเคราะห์ก่อนประสบการณ์ของค้ำที่ แบบ post-kantian ได้จาก (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร 2558a: 140-145)

¹⁴ What is most interesting are the points where Kant reaches beyond himself.

งานปรัชญาไตรภาคของคานท์สร้างปรากฏการณ์ที่สะท้อนวงการ ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง และเข้มข้น ในช่วงปี 1785 – 1795 ในงานชื่อ *On the Doctrine of Spinoza in Letters to Moses Mendelssohn* (1785) ยาโคบี (F.H. Jacobi 1743-1819) ได้วิพากษ์แนวคิด สิ่งในตัวเอง ของระบบปรัชญาเชิงอูตรภาพว่า เป็นเรื่อง “ลึกลับ” (mysticism) และชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในปรัชญาของคานท์ โดยการยกแนวคิดเสรีภาพของสปีโนซาขึ้นมาโต้แย้ง แนวคิดเสรีภาพอันคลุมเครือในงาน *Critique of Practical Reason* ของคานท์ โดยยืนยันว่าพื้นฐานของเสรีภาพ มาจากความรู้สึกและศรัทธา มากกว่าการคิดเชิงวิพากษ์ ในข้อเท็จจริงว่า เขาไม่พบว่าวิธีเชิงความคิดและทฤษฎี จะเป็นแรงผลักดันแรกที่มาก่อนประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ยาโคบีอ้างว่าการรับรู้ของเราวางอยู่บน การรับรู้ได้ในทันทีผ่านความรู้สึก

อย่างไรก็ตาม งานวิพากษ์เรื่องนี้ได้รับความสนใจจากคานท์ น้อยกว่างานชื่อ *New Theory of the Human Faculty of Representation* (1789) ของ K.L. Reinhold (1758-1823) ที่วิพากษ์งานเขียนของคานท์ 2 เล่ม คือ *Critique of Pure Reason* และ *Critique of Practical Reason* โดย Reinhold บุกเบิกความรู้เรื่องระบบพินานอย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรก ที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากคานท์ รวมไปถึง ฟิคเต้ เซลลิ่ง และเฮเกิล

ในเวลาใกล้เคียงกัน งานชื่อ *Essay on Transcendental Philosophy* (1790) ของ Salomon Maimon (1754-1800) ได้วิพากษ์ทั้งคานท์และ Reinhold โดยแสดงข้อผิดพลาดในทฤษฎีของ Reinhold เรื่ององค์ประกอบที่สำคัญพื้นฐานของปรัชญา คือ อตวิสัย, วัตถุวิสัย, ภาพตัวแทน (subject, object, representation) Maimon มีแนวร่วมคนสำคัญ คือ Gottlob Ernst Schulze ได้เขียนงานชื่อ *Aenesidemus* (1792) Schulze ในประเด็นว่า 1. ทฤษฎีเรื่องภาพตัวแทนของ Reinhold ได้ให้มุมมองใหม่ที่คานท์ไม่มี ที่อย่างน้อยได้ช่วยขยายรากฐานของความรู้ 2. เขาเห็นพ้องต้องกันกับ Maimon ว่าทฤษฎีของ Reinhold ไม่สามารถกลายเป็นรากฐานทางปรัชญาที่จะมาแทนที่คานท์ได้ ดังนั้นเขาจึงกลับไปสนใจ ข้อบกพร่องของคานท์ และเชื่อว่ามิลูกค้ำอย่างแท้จริงต่อระบบปรัชญาทั้งหมด

ฟิคเต้ ได้ทบทวนงานของ Schulze และกล่าวว่า *Aenesidemus* เป็นงานที่สำคัญในรอบทศวรรษ ไม่เป็นรอง คานท์ และ Reinhold (Henrich 2008: 147) ซึ่งงานของ Schulze สร้างความมั่นใจให้เขาสร้างระบบทางปรัชญาใหม่ เรียกว่า *Science of knowledge* (1794) ขึ้นมาเพื่อปิดช่องว่างทางความรู้ระหว่างปรัชญากับวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามงานดังกล่าวส่งผลอย่างมากต่อวงการปรัชญา ในปี 1795 อันเป็นปีแห่งปรากฏการณ์ความมั่งคั่งทางการผลิต (richness of productivity) ของวงการปรัชญาเยอรมัน¹⁵

¹⁵ ปีเดียวกันนี้ ฟิคเต้ได้ตีพิมพ์งานดังกล่าวออกมาในรูปแบบหนังสือ, เซลลิ่งตีพิมพ์งาน *On the "I" as a Principle of Philosophy*, ซิลเลอร์ (F. Schiller 1759-1805) ตีพิมพ์งาน *Letters on the Aesthetic Education of Mankind*,

ในขณะนั้นเฮเกลกำลังพัฒนา ระบบแฟรงค์เฟิร์ต โดยได้รับอิทธิพลจากกลุ่มนักปรัชญา โรแมนติก¹⁶ เฮเกลงานงานต้นฉบับเกี่ยวกับศาสนาที่สำคัญคือชื่อ *The Spirit of Christianity and its Fate (1793-1800)* และ งาน *Fragment form a Philosophical System (1800)* โดยการสังเคราะห์ ปรัชญาของก้านท์ เข้ากับแนวคิดเรื่อง ความรัก, จิตวิญญาณ และกระบวนการปรองดอง ซึ่งในที่สุด กลายมาเป็น ระบบปรากฏการณ์วิทยา ที่มีอัตลักษณ์แบบองค์รวม¹⁷ ในปี 1807 สามารถจำแนก นักปรัชญาได้ 6 กลุ่มตามอัตลักษณ์ทางปรัชญา¹⁸

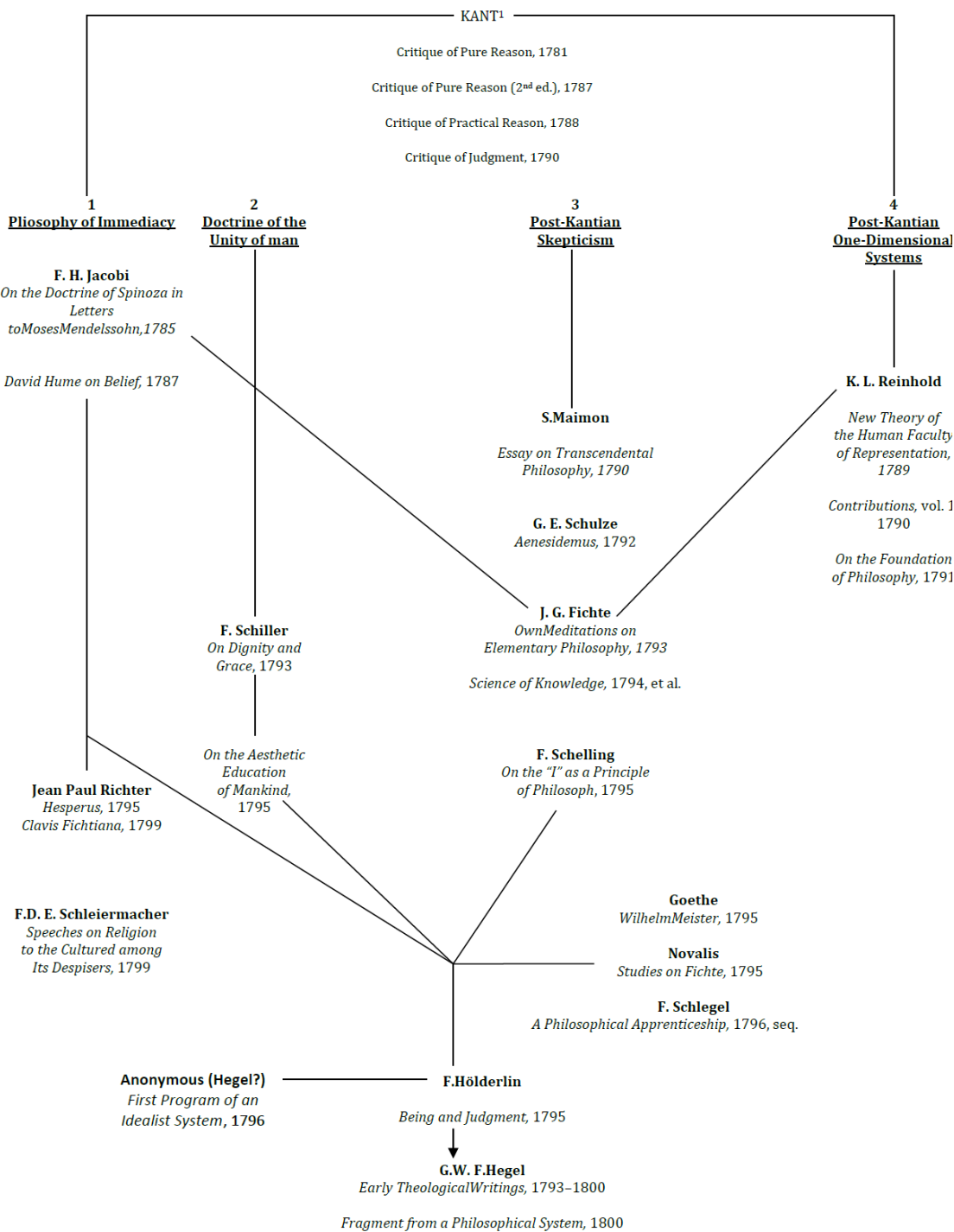
กลุ่ม	รายชื่อนักปรัชญา
1. Philosophy of Immediacy	F.H.Jacobi, Jean Paul Richter, F.D.E Schleiermacher
2. Doctrine of the Unity of man	F.Schiller
3. Post-Kantian Skepticism	S.Maimon, G.E.Schulze, J.G.Fichte, F.Schelling
4. Post-Kantian One-Dimensional System	K.L. Reinhold
5. Romanticism	Goethe, Novalis, F.Schlegel
6. Holism	F.Holderlin, G.W.F.Hegel

เกอเธอ (Johann Wolfgang Goethe 1749-1832) ตีพิมพ์งาน *Wilhelm Meister*, เฮลเดอริน ได้เขียนงานวิพากษ์ ปรัชญาฟิคเตไว้ในงาน *Being and Judgment* และเขียนต้นฉบับ *Hyperion*, Ludwig Tieck (1773-1853) นักกวี โรแมนติกตีพิมพ์ นวนิยายเล่มแรก, Jean Paul Richter (1763-1825) ลูกศิษย์คนสำคัญของ ยาโคบิ ตีพิมพ์ นวนิยาย ที่มีชื่อเสียงเรื่อง *Hesperus*, F. Schlegel (1722-1829) เริ่มงานเขียนเรื่อง *A Philosophical Apprenticeship* ซึ่งเป็น โครงการต่อเนื่องอีกเป็นเวลา 20 ปี, Friedrich von Hardenberg หรือ Novalis เริ่มงานปรัชญาอย่างเป็นทางการ เหตุการณ์ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นในขณะที่ก้านท์ยังมีชีวิต ภายหลังจากตีพิมพ์งานเขียน *Critique of Judgment* ไม่นถึง 5 ปี เฮนริช เรียกช่วงเวลานี้ว่า ความมั่งคั่งทางการผลิต ที่เคยเกิดขึ้น ในช่วงเวลาระหว่าง หลังความตายของโสเครตีส ในปี 399 ก่อนคริสตกาล จนถึง ความตายของอริสโตเติล ภายหลัง 77 ปีต่อมา อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน (Henrich 2008: 75)

¹⁶ อ่านรายละเอียดแนวคิดเชิงสุนทรียศาสตร์แบบโรแมนติกในงานปรัชญาของเฮเกลได้ใน *Recognition and Romantic Hermeneutics: Hegel and the English* ใน (Deakin 2011)

¹⁷ เฮเกลและเฮลเดอริน ได้รับอิทธิพลทางปรัชญาของสปิโนซาในงานของยาโคบิอย่างมีนัยสำคัญ แนวคิด “hen kai pan (One and all)” มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์แบบ องค์รวม (the whole) ในแนวคิดสิ่งสมบูรณ์ของ เฮเกล อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน (Beiser 2006: 33)

¹⁸ กลุ่มที่ 1-4 มาจากภาษาของเฮนริช ดูเพิ่มเติม (Henrich 2008: 67-75)

ภาพที่ 2.2 สายธารความคิด ระหว่าง ค้านท์ กับ เฮเกิล (Henrich 2008 : 75)

ผู้วิจัยสรุปลำดับเหตุการณ์สำคัญ ที่เชื่อมโยงการพัฒนาการแนวคิดเรื่อง The Absolute ได้ดังนี้

ปี	เหตุการณ์สำคัญ
1800	เฮเกิลพัฒนา ระบบแฟรงค์เฟิร์ต เรียกว่า <i>System of Fragment</i> มีต้นฉบับขนาดใหญ่ชื่อ <i>The Spirit of Christianity and its Fate</i> ในช่วงต้น แนวคิดที่สำคัญคือ แนวคิดเรื่องความรัก และเริ่มร่างแบบแนวคิดเรื่อง จิตวิญญาณ
1801	เฮเกิลย้ายมาที่เยนาในเดือนมกราคม ด้วยความช่วยเหลือของเชลลิ่ง และในเดือนกรกฎาคม
1802	ออกงานเขียนชื่อ <i>The Difference Between Fichte's and Schelling's System of Philosophy</i>
-	ที่ทำการทบทวนระบบปรัชญาหลังค่านท์ เรื่อง อัจฉติญาณผู้รู้
1803	เฮเกิลพัฒนา ระบบเยนา เรียกว่า ระบบชีวิตทางจริยศาสตร์ (System of Ethical Life) ประเด็นเชิงศีลธรรม ที่มีองค์ประกอบของ ตรรกศาสตร์, วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ, ธรรมชาติทางจริยศาสตร์ และออกงานเขียนชื่อ Faith and Knowledge เพื่อทบทวนแนวคิด สิ่งสัมบูรณ์ ผ่านกรอบคิดเรื่อง ระบบสิ่งมีชีวิต (organism) ที่มีอัตลักษณ์ทางปรัชญา (Identity-Philosophy) แบบอัตลักษณ์ในอัตลักษณ์และความแตกต่าง
1804	หลังจากเชลลิ่งย้ายออกจากเยนา เฮเกิลเริ่มพัฒนาแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ ที่มีระบบ ตรรกศาสตร์และอภิปรัชญา ที่วางอยู่บนเหตุผลพอเพียง (Sufficient Reason) ขึ้นมาทดแทน แนวคิดเรื่อง อัจฉติญาณผู้รู้
1805	เฮเกิลเบนความสนใจจากทฤษฎีของเชลลิ่ง ไปที่ทฤษฎีของฟิคเต้ ในงาน <i>Science of Knowledge</i> พัฒนาระบบ วิทยาศาสตร์ของประสบการณ์ ที่เป็นเรื่องของ ประวัติศาสตร์ ของพิชาน (history of consciousness) ของฟิคเต้ให้เป็นวิทยาศาสตร์แบบถึงความจริง (Speculative science) เฮเกิลเขียนงานเรื่อง <i>Philosophy of Spirit</i> ช่วง 1805-1806 ที่อธิบาย องค์ประกอบพื้นฐานของแนวคิด เรื่อง จิตวิญญาณ ¹⁹
1806	เขียนงาน <i>ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ</i> เสร็จในช่วงที่เกิด การรบที่เยนา (Battle of Jena)
1807	ตีพิมพ์งาน <i>ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ</i>
1808-	
1816	ตีพิมพ์งาน <i>Science of Logic</i>
1817	ตีพิมพ์งาน <i>Encyclopedia of the Philosophical Sciences in Outline</i> ฉบับปรับปรุงในปี 1827, 1830
1821	ตีพิมพ์งาน <i>Elements of the Philosophy of Right</i>

¹⁹ แฮร์ริส เรียกช่วงเวลานี้ว่า วิกฤตการณ์ทางปรากฏการณ์วิทยาของระบบปรัชญา (The Phenomenological crisis of the System) อ่านรายละเอียด ประเด็น Human Spirit ใน Hegel (1983)

2.3 จาก อัจฉนคติญาณผู้รู้ สู่ การรู้สัมบูรณ์²⁰

เฮเกิลปฏิเสธวิธีการเข้าถึงความจริงสูงสุดแบบ อัจฉนคติญาณผู้รู้ ที่ใช้วิธีการนิรนัยเชิงอุตรภาพ (Transcendental Deduction) ในการเข้าถึงความจริงสูงสุด ซึ่งเป็นประเด็นตกทอดมาจากระบบปรัชญาไตรภาคของคานท์ โดยแทนที่ด้วยวิธีการ *ปรากฏการณ์วิทยา* ที่รับอิทธิพลมาจากฟิคเต้ และเชลลิ่ง เพื่อปิดช่องว่างของความรู้ (gap of knowledge) แบบเหนือโลกหรือแบบอุตรภาพจากแนวคิดสิ่งในตัวเอง ซึ่งนักปรัชญาโต้แย้งกันเป็นเวลากว่า 2 ทศวรรษ (1781 – 1807) จนกระทั่งเสร็จสิ้นในปี 1807 ในงานเรื่อง *ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ* หรือ *วิทยาศาสตร์/ ศาสตร์ของประสบการณ์ของพิชาน* (Science of experience of consciousness) (Hegel 1977: 1) มีสาระสำคัญดังนี้ Beiser (1999: 33)

1. สิ่งสัมบูรณ์ เป็นความรู้ของอภิปรัชญา ที่เป็นการใคร่ครวญในแนวคิด พระเจ้า วิญญาณ และ โลก

2. เฮเกิลพัฒนาความรู้ดังกล่าว จากรากฐานแนวคิด สิ่งสัมบูรณ์ของ สปิโนซา ที่วางไว้ใน (place in) แนวคิด “cause sui” หมายถึง ธรรมชาติเป็นสารัตถะ (substance)²¹ โดยเชลลิ่งนำมาพัฒนาต่อ และให้ นิยามใหม่ ว่า สารัตถะอนันต์ (the infinite substance) หรือรูปย่อ “the in-itself” ที่มีองค์ประกอบพื้นฐาน เรียกว่า อัตลักษณ์แบบ อัตวิสัย-วัตถุวิสัย (subject-object identity) มีลักษณะแบบ ที่มีระบบจัดการในตัวเองแบบองค์รวม (self-organizing whole) มีพลังชีวิต (living force) นั่นคือ เคลื่อนไหวและเจริญเติบโตได้ด้วยตัวเอง (a self-generating) โดยมีพื้นฐานความรู้

²⁰ เฟรเดอริก ไบเซอร์ (Frederick C. Beiser 1949 –) อธิบายประเด็นนี้ในวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกชื่อ *The Spirit of the Phenomenology: Hegel's Resurrection of Metaphysics in the Phänomenologia des Geistes (1980)* โดยมีชาร์ลส์ เทย์เลอร์ (Charles Taylor 1931-) เป็นที่ปรึกษา ต่อมาเขาย่อลงในบทความ บทความชื่อ “Introduction: Hegel and the problem of metaphysics” เขาเขียนว่าอภิปรัชญาเป็นหัวใจของระบบคิดของเฮเกิล การอ่านเฮเกิลแบบตัดอภิปรัชญาออกไป (nonmetaphysical) เป็นการอ่านแบบผิดเวลา (anachronism เพราะเฮเกิลตัวจริงในประวัติศาสตร์ไม่ใช่เช่นนั้น) (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล 2557: 38) อภิปรัชญาคือความรู้ของแนวคิดเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ความจริงสูงสุด คือ ความรู้ของสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกิล ที่สร้างขึ้นจาก “การนิรนัยในเชิงอุตรภาพ” ของความรู้สัมบูรณ์ (“Transcendental deduction” of absolute knowledge) เพื่อแทนที่ระบบปรัชญา การนิรนัยในเชิงอุตรภาพ ของคานท์ อ่านรายละเอียดใน Beiser (1999)

²¹ พระเจ้า แบบธรรมชาตินิยม หรือ the natura naturans

จำเป็นในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติร่วมสมัย ที่เริ่มค้นพบความรู้เรื่องประจุไฟฟ้า, แม่เหล็กไฟฟ้า และระบบชีววิทยา²²

อย่างไรก็ตาม ในภายหลังเฮเกิลโต้แย้งเซลล์ถึง ที่กล่าวถึงสิ่งสัมบูรณ์ ว่าเป็นเพียงสารัตถะ อนันต์/ ไม่จำกัด (infinite substance) ที่แยกเอาโหมดจำกัด (finite mode) ออกไป ในวาทะเปรียบเปรย “กลางคืนที่วัวทั้งหมดมีสีดำ” (a night when all cows are black) (Hegel 1977: 9) เขาพัฒนาสิ่งสัมบูรณ์ ให้มีอัตลักษณ์แบบ อัตวิสัย-วัตถุวิสัย ที่มีเอกภาพของสิ่งไม่จำกัดและสิ่งจำกัด (the unity of the infinite and finite) ดังนั้นสิ่งสัมบูรณ์จึงเป็นระบบ ที่ไม่ใช่เพียงสารัตถะ แต่ยังหมายถึงอัตวิสัยอันเป็นเงื่อนไขความเป็นไปได้ แบบองค์รวม²³ เรียกว่า จิตวิญญาณ ที่มีภาวะแบบในและเพื่อตัวเอง เป็นระบบในการจัดการตัวเองระดับสูงสุด และมีพัฒนาการของพลังชีวิตที่อยู่ในธรรมชาติ²⁴

3. เฮเกิล ให้ จิตวิญญาณ เป็นความรู้ในตัวเอง มีหลักการจำเป็นของแนวคิดเชิงศีลธรรมในตัวเอง (necessary postulate of morality itself) อันเป็นกระบวนการที่ริเริ่มโดยฟิเคต์ กล่าวคือ ความรู้ไม่ใช่เกิดจากการคิดไตร่ตรอง แต่เป็นผลจากการกระทำ แนวคิดเชิงศีลธรรมเรียกว่า อัตตาสัมบูรณ์ ที่บรรจุแนวคิดเรื่อง อชฌัตติกญาณผู้รู้ ไว้ภายใน

4. เฮเกิลให้จิตวิญญาณ เป็นแนวคิดการประกอบสร้างทางปรัชญา (philosophical construction) ในขณะที่ อชฌัตติกญาณผู้รู้ ของค้ำยันที่เกิดจากการทบทวน ประเด็นทางคณิตศาสตร์แบบ อุดรภาพ หรือ อชฌัตติกญาณบริสุทธิ์ และอชฌัตติกญาณผู้รู้ ของฟิเคต์และเซลล์ เป็นแบบ อภิปรัชญาอภันตรภาพ บริสุทธิ์ (purely immanent metaphysic)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

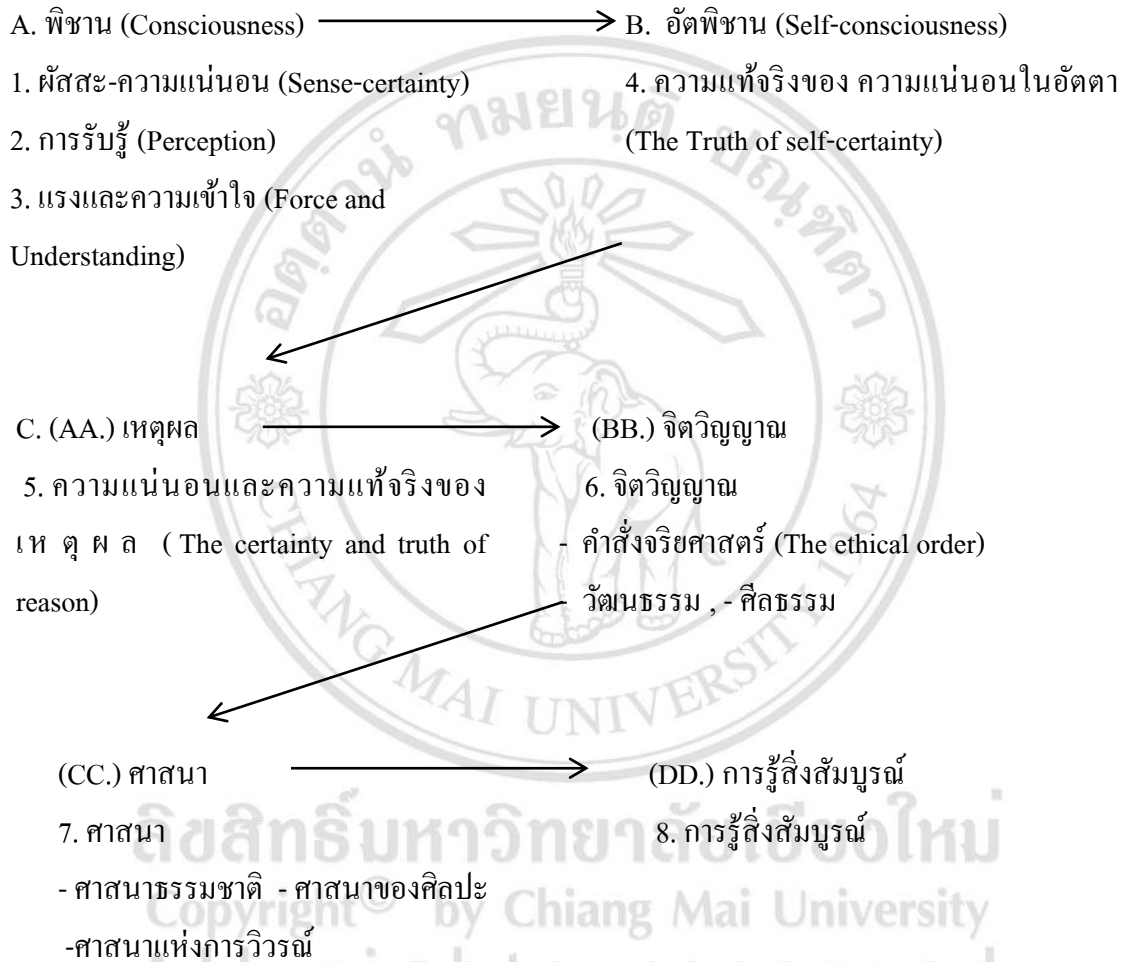
²² เซลล์ ดาร์สเตลลิง Darstellung meines System (Description of the system of my philosophy) ในปี 1801 และ Bruno ในปี 1802 เพื่ออธิบายปรัชญาธรรมชาติพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ร่วมสมัยในยุคนั้น

²³ The True is actual only as system, or that Substance is essentially Subject, is expressed in the representation of the Absolute as Spirit...in other words, it is in and for itself. (Hegel 1977: 14)

²⁴ “the highest degree of organization and development of the organic powers within nature”

2.4 ศาสตร์แห่งพิชาน/ จิตสำนึก หรือ ปรัชญาการณวิทยา²⁵

ในสารบัญ *ปรัชญาการณวิทยา* ของ *จิตวิญญาณ* เฮเกิลแบ่งโครงสร้างของระบบ *ปรัชญาการณวิทยา* ออกเป็นหัวข้อใหญ่ (ตัวอักษรภาษาอังกฤษ) ประกอบด้วยพัฒนาทั้งหมด 8 ขั้นตอน (ลำดับเลข) ดังนี้

²⁵ ผู้วิจัยแนะนำ การวิเคราะห์หนังสือ *ปรัชญาการณวิทยา* ของ *จิตวิญญาณ* ทั้งเล่ม ใน Lecture ของ Robert Brandom (1950-ปัจจุบัน) สามารถดาวน์โหลดเนื้อหาได้ใน <http://www.pitt.edu/~brandom/hegel/index.html> และ ฟังการบรรยายทั้งหมดออนไลน์ได้ในยูทูป ค้นหาว่า Brandom on Hegel: Knowing & Representing https://www.youtube.com/watch?v=WtFS7Or-X_E สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2558

2.5 ตรรกศาสตร์แบบแผน กับ ตรรกศาสตร์แบบแก้งความจริง (Formal Logic vs Speculative Logic)

ในบทนำ *ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ* เฮเกลปฏิเสธระบบไตรแอด (triad) ที่ประกอบด้วย บทตั้ง-บทแย้ง-บทสังเคราะห์ (Thesis-Antithesis-Synthesis) เขากล่าวว่าเป็นระบบที่ไม่มีชีวิต (lifeless)²⁶ เรียกว่า ตรรกศาสตร์แบบแผน หรือ Ratiocinative method (Hegel 1977: 29) โดย เฮเกลเรียกวิชาวิธีของเขาว่า ตรรกศาสตร์แบบแก้งความจริง หรือ ศาสตร์แห่งตรรกะ²⁷ ดังนั้นวิธีการของเขา จึงมี 4 ขั้นตอน²⁸ ดังที่สังเกตได้จากตำแหน่งที่ (DD) การรู้สัมบูรณ์

ความแตกต่างนี้ทำให้ความจริงแท้ของเฮเกล ไม่ได้เป็นเรื่องเป้าหมายสุดท้าย (telos) แบบ อริสโตเติล แต่เป็นเรื่องจุดจบประวัติศาสตร์ (End of history)²⁹ แบบการพยากรณ์หรือแก้งความจริงของระบบปรากฏการณ์วิทยา

2.6 ความจริงเป็นองค์รวม

แนวคิดเรื่องสิ่งสัมบูรณ์ มีอัตลักษณ์แบบ identity of identity and non-identity หรือ identity of unity and difference ซึ่งหมายถึงกระบวนการแบบองค์รวม ที่เกิดจากผลผลิตของพัฒนาการเชิงภูมิปัญญาจากกลุ่มนักคิดที่สำคัญ จาก ค้านท์, ฟิคเต้, เชลลิ่ง, จนถึงเฮเกล ที่มีอุดมการณ์ทางปรัชญา

²⁶ จุดยืนของสาร์ตเตเฮเกลคือ Nous (เนาวส์/ มโน) ของอนักซาโกรัส (Anaxágoras: 500 ปีก่อนคริสตศักราช) (Hegel 1977: 14) ที่ใช้ในความหมายของการมีอยู่ (being) แบบพาร์มินิดีส (Parmenides: 515 ปีก่อนคริสตศักราช) (Hegel 1977: 44) กลายเป็นการมีอยู่ของ ความไม่มี “Nothing exist” โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน (Žižek 2012: 53-67) และ (ปริชา ช้างขวัญยืน 2514: 23-28, 52-58)

²⁷ Speculative thinking behaves in a different way. Since the concept is the object's own self, which presents itself as the *coming-to-be of the object*, it is not a passive subject motionlessly supporting the accidents; it is rather the self-moving concept which takes its determinations back into itself. (Hegel 1983: 37)

²⁸ ข้อสังเกตนี้ยืนยันโดย เฟรดริก เจมสัน (Fredric Jameson 1934-ปัจจุบัน) และซิชек ซึ่งเขาเรียกว่า ปทารถะทั้ง 4 โดยอ้างอิงเนื้อหาจากงานเขียนชื่อ Science of Logic ของเฮเกล อ่านเปรียบเทียบใน (Jameson 2010: 8) และ (Hegel 2010)

²⁹ จุดจบประวัติศาสตร์ เป็นตรรกศาสตร์แบบแก้งความจริง ที่มีเรื่องสุนทรียศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยไม่มีความสามารถอธิบายรายละเอียดแนวคิดดังกล่าวได้ เพียงแต่ต้องการชี้ให้เห็นความแตกต่างของการแปลความหมายแบบเป้าหมายสุดท้ายของอริสโตเติลที่ใช้ตรรกศาสตร์คนละชุด อย่างไรก็ตาม ตามความเห็นของผู้วิจัยตรรกศาสตร์แบบเฮเกลจะคล้ายกับ “การสร้างของตัวเองจากสิ่งที่ไม่มี” (creation ex nihilo) ในแบบของ นองซี (Jean-Luc Nancy: 1940-) อ่านรายละเอียดใน (ไชรัตน์ เจริญสิน โอพาร 2558b: 181)

สัมพันธ์กับเงื่อนไขพื้นฐานของ วิทยาศาสตร์, การเมือง, ศิลปะ, ศาสนา ตามลำดับดังนี้ ค้ำยันที่สัมพันธ์กับ วิทยาศาสตร์แบบนิวตัน (Newtonian) ที่ให้ความสนใจกับระบบปรัชญาที่เป็นพื้นฐาน และคู่ควรกับความก้าวหน้าครั้งยิ่งใหญ่ของวงการวิทยาศาสตร์ของนิวตัน พิคเต้สัมพันธ์กับการเมืองในเหตุการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศส เซลลิ่งสัมพันธ์กับศิลปะยุคโรแมนติก และให้ปรัชญาเป็นรองศิลปะ ที่เป็นวิธีการสูงสุดที่เข้าถึงสิ่งสัมบูรณ์ และเฮเกลสัมพันธ์กับความรัก รากฐานของปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นการทำงานปรัชญาของเฮเกลคือ ความรัก (Žižek 2012: 9)³⁰

องค์รวม คือ ความจริงสูงสุด (เชิงอภิปรัชญา) ที่เป็นระบบเท่านั้น หรือ สารัตถะนั้นเป็นอัตวิสัยที่เปิดเผยตัวเองในกระบวนการแสดงภาพตัวแทนของสิ่งสัมบูรณ์ นั่นคือ จิตวิญญาณอันเป็นมโนทัศน์ระดับโลก³¹ ที่เป็นหนึ่งเดียวของยุคสมัย ตามความคิดของเฮเกล ศิลปะ ศาสนา และปรัชญา เป็นรากฐานต่างๆของการพัฒนาการของจิตวิญญาณสัมบูรณ์ ความงามในธรรมชาติ จึงเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่จิตวิญญาณ (สมเกียรติ ตั้งนโม 2539: 11)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

³⁰ ความสัมพันธ์นี้มาจากทัศนะของ Alain Badiou (1937-ปัจจุบัน) โดยสลาวอย ชิเชก (Slavoj Žižek) (1949-ปัจจุบัน) อธิบายสายธารแนวคิด โดยเริ่มต้นที่ค้ำยันและสิ้นสุดที่เฮเกล โดยมีการอ้างอิงและความเห็นความสอดคล้องกับงานเขียนของ เฮนริช “ระหว่างค้ำยันและเฮเกล” อย่างไรก็ตาม ชิเชกใช้วิธีการเชิงทฤษฎีของจิตวิเคราะห์ของลากรอง มาเป็นเครื่องมืออ่านและตีความงานของเฮเกลในแบบหลังสมัยใหม่ โดยเน้นการประยุกต์ใช้ประโยชน์ในเหตุการณ์ต่าง ๆ มากกว่าการศึกษาของกลุ่มเฮเกลศึกษา ที่มุ่งเน้นเนื้อหาและรูปแบบในเชิงทฤษฎีที่พยายามชำระทฤษฎีของเฮเกล ให้บริสุทธิ์

³¹ ... the Absolute as Spirit – the most sublime Notion and the one which belongs to the modern age and its religion (Hegel 1977: 14)

2.7 การแสดงสปิริต

ในบรรทัดสุดท้ายของงาน *ปรากฏการณ์วิทยาของจิตวิญญาณ* เฮเกลอิมโพรไวส์บทกวีของ ซิลเลอร์³² “มิตรภาพ” (‘Friendship’/ ‘Die Freundschaft’) ขึ้นใหม่ว่า

From the chalice of this realm of spirits

Foams forth for Him his own infinitude (Hegel 1977: 493)

กวีดังกล่าว สะท้อนปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณที่บรรลุนวความคิดการรู้สัมบูรณ์ อันเป็นที่มาของความรู้แบบวิวรณ์ (revelation) ในความตายของพระเจ้า (Death of God) แล้วได้กลับคืนชีพในแนวคิด Kenosis³³ อันเป็นมโนคติสัมบูรณ์ของศาสนาแห่งการวิวรณ์หรือศาสนาคริสต์ ที่กลายมาเป็นมโนคติสัมบูรณ์ทางปรัชญา โดยความตายของพระเจ้าเป็น ความไม่มีอันดับแรก (first negation) แล้วถูกแทนที่ด้วยการพลิกกลับ (reversal) ของการได้กลับคืนชีพเป็น ความตายของความตาย

³² ซิลเลอร์มองมนุษย์ในฐานะปัจเจกชน และอิสรภาพที่แท้จริงก็คือการชนะใจตนเอง เขาวิเคราะห์ประเด็นเรื่องความขัดแย้งภายในจิตใจที่มนุษย์หาทางออกไม่ได้ ซิลเลอร์ เปลี่ยนจาก ความขัดแย้งภายนอก ระหว่างชนต่างชั้น สังคมและการต่อสู้ดิ้นรนเพื่ออิสรภาพและความเป็นธรรม มาเป็น ความขัดแย้งภายในจิตใจ เขายังแน่ใจว่าทางออกที่ดีที่สุดของมนุษยชาติในสังคมก็คือความเชื่อมั่นและรู้แจ้งในศีลธรรมโดยมีวรรณคดีเป็นสื่อกลาง แต่ถ้ามีศีลธรรมเป็นเครื่องนำทางก็จะสามารถเข้าใจชีวิตและผ่านอุปสรรคของพันธนาการทางจิตใจนี้ไปได้และได้รับอิสรภาพที่แท้จริงที่เกิดจากสภาวะ “ปลง” ได้เขากล่าวว่า “หนทางเดียวที่จะเชื่อมโยงและพัฒนาความหลากหลายของธรรมชาติมนุษย์ได้ก็คือ นำความหลากหลายมาเผชิญหน้ากัน เพราะพลังแห่งแรงต่อต้านก็คือเครื่องมืออย่างหนึ่งของวัฒนธรรม” อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน พรสวรรค์ วัฒนธรรม (2543: 58 – 69) เฮเกลได้รับอิทธิพลเรื่องความงาม (beauty) จากมโนทัศน์ “วิญญาณ” (soul) ของซิลเลอร์ และกลายมาเป็นกระบวนการรองของความคิดแบบไม่จำกัด และใช้เหตุผลแบบ true infinite หรือ negation of negation (Hegel 2008: 7)

³³ ภาษากรีกแปลว่า ความว่างเปล่า (empty) มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther 1483-1546) แปลคำนี้ว่า (Externalization/ Entäußerung/ Entäusserung) ตามตัวอักษร “the separation from the self through an externalization” เฮเกลนำมาใช้ในความหมายแบบถึงความจริง ของความแปลกแยก (alienation/ Entäußerung) ซึ่งความหมายแบบปกติของความแปลกแยกคือ Entfremdung ความแตกต่างคือความแปลกแยกของเฮเกลสัมพันธ์กับ เทวภาพ (divinity) (Malabou 2005: 82)

(death of death) ในกระบวนการ ‘ความไม่มีของความเป็นไม่มี’ ‘negation of negation’³⁴ (Malabou 2005: 107)

“เป้าหมาย คือการการวิวัฒน์เบื้องต้นของจิตวิญญาณ และ สิ่งนี้คือมโนคติสัมบูรณ์ การวิวัฒน์คือการยกระดับเบื้องต้น” (Hegel 1977: 493)

เบื้องต้นของจิตวิญญาณ สัมพันธ์กับความแปลกแยก (Alienation/ Entfremdung) ในประสบการณ์ของพิชานที่ไม่เป็นสุข (unhappy consciousness) ว่าเป็นเช่นเดียวกันกับการแสดงสปีริต (Externalization/ Entäußerung)³⁵ ในเหตุการณ์เสียดสละตนเองของพระเยซู³⁶

³⁴ ความตายของพระเจ้า อยู่ในบทสรุปของ Faith and Knowledge ดู Hegel (1988) ใน *ปรากฏการณ์ของจิตวิญญาณ* ผู้วิจัยพบแนวคิด Kenosis เป็นแกนกลางของกระบวนการปรองดองของเฮเกลอย่างเป็นนัยสำคัญ จากการศึกษา งาน แคทเธอริน มาลาบู (Catherine Malabou 1959-) ที่ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกชื่อ The Future of Hegel โดยมี แดร์ริดเป็นทีปรักษา มาลาบูเป็นนักวิชาการที่อธิบายแนวคิดเรื่อง สถาปัตยกรรม, วิทยาศาสตร์ และอธิบายแนวคิดเรื่องเวลาของเฮเกล ว่าหมายถึง เวลาของความแปลกแยก ถ้าจะพูดให้ตรง มโนคติเวลา ก็คือ ความแปลกแยกในตัวเอง หรือ กระบวนการ negation of negation ของ สปีริต นั่นเอง (Malabou 2005: 128)

³⁵ ในปี 1971 งานเรื่อง *Alienation* ของ Richard Schacht (Schacht 1970: xviii) ได้ชี้ประเด็นความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยก ระหว่างคำว่า Alienation กับ Externalization อาทิ งานของ Georg Lukacs เรื่อง *The Young Hegel Studies in the Relations between Dialectics and Economics* (ภาษาเยอรมันปี 1966 และอังกฤษ 1975) ใน บท สดุด ที่ ยาย ชื่อ ‘Entäußerung’ (‘Externalization’) as the central philosophical concept of the *Phenomenology of mind* โดยยกประเด็นแนวคิด Externalization ว่าเป็นแนวคิดศูนย์กลางของระบบปรัชญาเฮเกล (Lukacs 1975: 537) ลูคัส พบข้อผิดพลาดในแนวคิด Alienation/ Estrangement ที่คาร์ล มาร์กซ์วิพากษ์เฮเกล ในงานเรื่อง *Paris Manuscript* ปี 1844 ในบท *Critique of Hegel’s Dialectic and General Philosophy* โดยมาร์กซ์ยกประเด็นเรื่อง Estrangement หรือ Alienation/ Entfremdung ขึ้นมาเป็นแกนกลางของทฤษฎีสัมบูรณ์ของเฮเกล มาร์กซ์กล่าวว่าธรรมชาติที่แท้จริงของจิตสำนึกมนุษย์คือ อุตพิชาน ทำให้แนวคิดสิ่งสัมบูรณ์ของเฮเกลถูกลดทอนเป็นเพียงแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract thought) (Marx 1992: 380-400) ดังนั้นความแปลกแยกจึงแตกต่างจากกระบวนการการแสดงสปีริตแบบ Externalization/ Entäußerung กลายเป็นเพียงความคิดแบบ ทวิภาวะ คือ วัตถุวิสัยและอัตวิสัย

อย่างไรก็ตาม ในปี 1975 งานเรื่อง *Hegel* ของ ชาร์ลส์ เทย์เลอร์ (Taylor 1975: 55) ได้ยกระดับความเข้าใจแนวคิดทางอภิปรัชญาของเฮเกล ที่ผิดพลาดในงานของลูคัส ว่าอ่านแบบ non-metaphysic ละเลยปัญหาเชิงอภิปรัชญาโดยบิดเบือนอิทธิพลของศาสนาคริสต์ที่มีในงานของเฮเกล เทย์เลอร์ แสดงให้เห็นว่า แนวคิดแกนกลางของเฮเกล คือ Self-positing Spirit ซึ่งรากฐานสำคัญคือ อภิปรัชญาหรือความจริงแท้ และการแสดงสปีริตแบบ Externalization มีฐานคิดมาจากศาสนาคริสต์อย่างไม่สามารถลดทอน หรือแยกออกจากกันกับปรัชญาได้

ในปี 1980 ลูกศิษย์ของเทย์เลอร์ คือ เฟรดริก ไบเซอร์ ได้แสดงประเด็นนี้ให้เป็นที่ประจักษ์ ในงานระดับ ดุษฎีบัณฑิต ชื่อ *The Spirit of the Phenomenology : Hegel’s Resurrection of Metaphysics in the Phänomenologie des Geistes* อัตลักษณ์ที่แท้จริงของปรัชญาเฮเกล คือวิธีการเข้าถึงความจริงแท้เชิงอภิปรัชญาในแนวคิดสิ่งสัมบูรณ์

เฮเกิล กล่าวว่า พระเยซูเสียดละตัวเองบนกางเขนในโลกธรรมชาติเพื่อ ผลประโยชน์ของโลก
ของความเป็นมนุษย์ที่เป็นปัจเจกบุคคล (Hegel 2008: 6)

พิชานที่ไม่เป็นสุข สะท้อนแนวคิด ความตายของพระเจ้า³⁷ กับ ความตายของนักปรัชญา
อันเกิดจากสภาวะสูญญากาศทางปรัชญา (the 'vacuum' of philosophy)³⁸ ในสัญลักษณ์ของ
ภาพตัวแทนเชิงศาสนา แสดงให้เห็นแนวคิดความแปลกแยก อันเกิดจากการเสียดละเกี่ยวกับพระเจ้า
(divine sacrifice) กับแนวคิด อัจฉตัญญาณเกี่ยวกับพระเจ้า (divine intuition) ที่ให้กำเนิด
'อภิปรัชญาของอัตบุคคล' (the advent of the 'metaphysics of subjectivity') ในกระบวนการ
แสดงสปิริต

ดังนั้น สำหรับเฮเกิลการแสดงสปิริตของพระเยซูในเชิงศาสนา (Kenosis = Emptiness of
Emptiness) นั้นสะท้อนความหมายในเชิงปรองดองของการรักษาความสัมพันธ์แบบนาย-ทาส³⁹
ตรงกันข้ามกับ การแสดงสปิริตในเชิงปรัชญา (Externalization = Negation of Negation) ที่มี

ที่ปฏิเสธวิธีการแบบ อัจฉตัญญาณผู้รู้ โดยแทนที่ด้วยวิธีการแบบ ปรัชญาการณวิทยา หรือ ศาสตร์แห่งพิชาน/
จิตสำนึก เป็นวิธีการใช้เหตุผลแบบเชิงความจริง (Beiser 1980)

และในปี 1996 แคทเธอลีน มาลาบู ได้อธิบายประเด็นนี้ไว้ในงานเรื่อง *The Future of Hegel* ว่า
สมรรถภาพของความรู้ดังกล่าว เป็นการนำแนวคิดเชิงศาสนาเรื่อง Kenosis มาใช้ในกระบวนการปรองดอง อัน
เป็นแนวคิดเชิงปรัชญา นั่นคือ จากอัจฉตัญญาณเกี่ยวกับพระเจ้า มาเป็น การแสดงสปิริต โดยกระบวนการคิด
ดังกล่าวคือการรู้สัมบูรณ์ ที่แสดงออกถึงความเรียบง่ายของความคิด (Simplicity of Thought) (Malabou 2005)
การรู้สัมบูรณ์จึงเป็นการรับรู้ความแปลกแยกที่วางอยู่บนการรู้ข้อจำกัดนั่นเอง (Hegel 1977: 492)

³⁶ เยซู แปลว่า พระเป็นเจ้าทรงเป็นความรอด – Yahweh is salvation หรือ พระเป็นเจ้าทรงเป็นผู้ช่วยให้รอด –
Yahweh is the savior. คือบุตรของพระเจ้า (The Son of God) ที่ทรงลงมาบังเกิดเป็นมนุษย์ (incarnation) มีชีวิต
เป็นบุคคลจริงในประวัติศาสตร์และสิ้นพระชนม์โดยถูกตรึงบนไม้กางเขน (crucifixion) แล้วได้กลับคืนชีพ
(resurrection) และเสด็จขึ้นสวรรค์ พระเจ้าทรงสถาปนาพระเยซูเป็นเครื่องบูชาเพื่อการหันกลับมาคืนดีกับพระองค์
(sacrifice for reconciliation) (วิกิพีเดีย สารานุกรม 2558: 87)

³⁷ เฮเกิลกล่าวถึง ความตายของพระเจ้า (God is Dead) ในบทสรุปของ Faith and Knowledge ดู Hegel (1988)

³⁸ หมายถึง อัตตาสัมบูรณ์ (I=I) ของฟิเคเต้ ที่มีความขาดหายไป (lack) อย่างไม่สามารถถูกเติมเต็มในแนวคิด
ถึงสัมบูรณ์

³⁹ ความสัมพันธ์แบบนาย-ทาส (Lordship and Bondage) อยู่ในประสบการณ์ของอัตพิชาน เรื่องความปรารถนา
(desire) อ่านประเด็นนี้ในงานของ Judith P. Butler ที่อธิบายผลกระทบที่มี ต่อแนวคิดนักปรัชญาฝรั่งเศส ตั้งแต่
Kojève, Hyppolite, Sartre, Lacan, Deleuze , และ Foucault ใน หนังสือ ชื่อ *Subjects of desire Hegelian
Reflections in Twentieth-Century France* ดู (Butler 1987)

ความหมายในเชิงปรองดองของการรักษาความสัมพันธ์แบบมิตรภาพ⁴⁰ เป็นการแสดงความเข้าใจเนื้อหาในความคิดออกมาสู่ภายนอก (externalization) ที่มาจากการรับรู้และเข้าใจข้อจำกัดภายใน (internalization) (Malabou 2005: 112) การแสดงสปิริตจึงเป็น กระบวนการกลายเป็นจิตวิญญาณขั้นสุดท้าย (The last becoming Spirit) ที่เป็นการคืนสิทธิ (reinstate) องค์กรประธาน เป็นการกลายเป็นองค์กรประธานสมัยใหม่นั้นเอง⁴¹

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University

⁴⁰ “มิตรภาพ” ของเฮเกิล เป็นเรื่องจริยศาสตร์ของคนธรรมดาทั่วไป แตกต่างกับ “มิตรภาพ” ของอริสโตเติล ซึ่งเป็นเรื่องจริยศาสตร์ของชนชั้นสูง โปรดอ่านรายละเอียดในงาน *ศึกษาเชิงวิจารณ์แนวคิดเรื่องยูเดโมเนีย (Eudaimonia) ของอริสโตเติล* ของ ศุภมิตร เขมาลีลากุล (2541: 52-62)

⁴¹ The self-knowing Spirit knows not only itself but also the negative of itself, or its limit: to know one's limit is to know how to sacrifice oneself. This sacrifice is the externalization in which Spirit displays the process of its becoming Spirit in the form of *free contingent happening*, intuiting its pure Self as Time outside of it, and equally its Being as Space. This last becoming of Spirit, Nature, is its living immediate Becoming; Nature, the externalized Spirit, is in its existence nothing but this eternal externalization of its *continuing existence* and the movement which reinstates the *Subject*. (Hegel 1977: 492)